ԵՒՐՈՊԱ

Քաղաքական Լրագիր

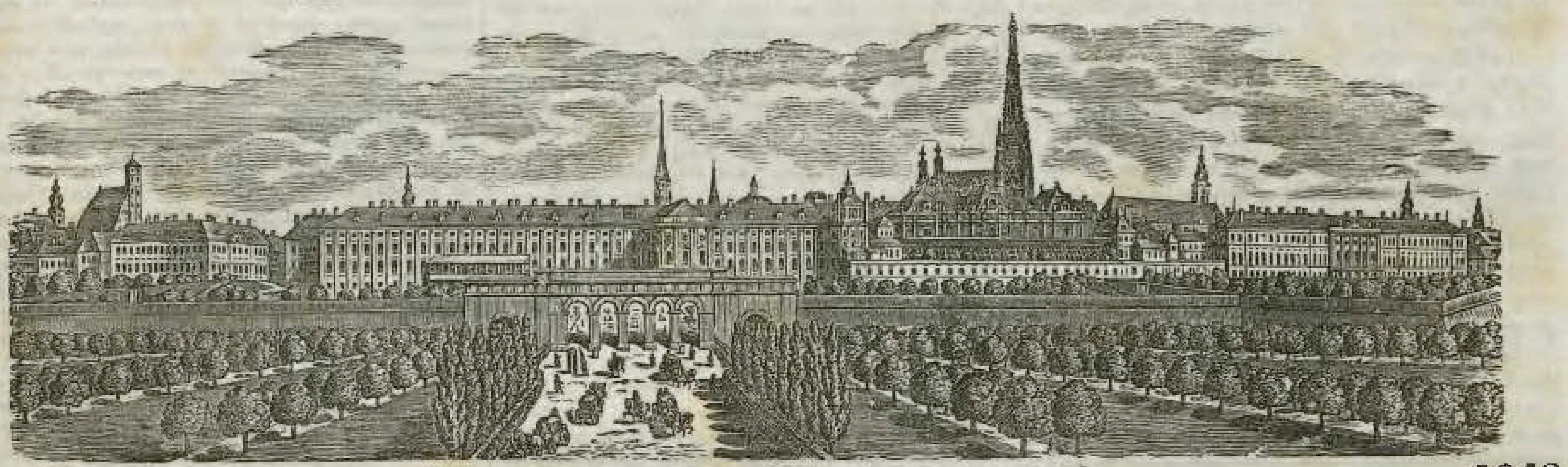

Թիւ 28 | 11 ՅՈՒԼԻՍԻ (29 ՅՈՒՆԻՍԻ) | 1848

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.

ՎԻԷՆՆԱ. Գերմանիայի պատգամաւորներն ու Յովհաննէս արքեդքսին Գերմանիայի տեսուչ ընտրուելուն համար եղածները: Պրուսիաններն կը փոխուին: Իտալիայի լուրերը:

ԳԱՂՂԻԱ. Յունիսի 25 — 27: Նախկին լուրեր:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ. Յովհաննէս արքեդքսին Գերմանիայի տեսուչ ընտրուիլը:

ՀՈՒՆԳԱՐԱՑ ՏԷՐՈՒԹԻՒՆ. Ս. Քաղաքապետական ընտրութեան [illegible]: [illegible]:

ԱՆԳԼԻԱ. [illegible]: Պատգամաւորներուն ժողովքը [illegible] հետ միաբան կ'ընդունի:

ԻՏԱԼԻԱ. Խորհրդարանը կը բացուի:

ԱՄԵՐԻԿԱ. Մեքսիկայի հետ խաղաղութիւն:

ՎԱԼԱՔԻԱ ԵՒ ՄՈԼՏՈՎԱ. Վերջին դէպքերը:

ՎԻԷՆՆԱ, 10 ՅՈՒԼԻՍԻ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ յուզմունքն ու խռովութիւնները Աւստրիայի կայսրութեան մէջ գրեթէ ամէն տեղէն աւելի իրենց ազդեցութիւնն ըրին. տէրութեան ամէն կարգն ու կանոնները փոխուեցան, ազատական սահմանադրութիւն մը խոստացուեցաւ ու կը հաստատուի: Այս մեծ կայսրութեան մէջ 22 լեզուաւ զանազան ազգեր բնակելով, ասոնց ամէն մէկը իր մասնաւոր օգուտն ու ազատութիւնը կը փնտռէ, ասոնցմէ շփոթութիւններ ելան որ բոլոր կայսրութիւնը յուզեցին ու քակելու կը սպառնային: Բայց վերջին օրերս սկսաւ քիչ մը հանդարտիլ, զանազան շարժմունքներուն կերպարանքը փոխուեցաւ, բանը աղէկի սկսաւ դառնալ: Պոհեմիացոց ապստամբութիւնը նուաճեցաւ, Հունգարացիք որոնք որ Աւստրիայէն զատուիլ կ'ուզէին, խոստացան իրենց [illegible] ապստամբներուն [illegible] Աւստրիայի [illegible]: Վենետիկի գաւառները նորէն առնուեցան ու Իտալիայի պատերազմին յաջողութիւնը դէպ Աւստրիայի կողմն է: Նոյնպէս Գերմանիայի մէջ ալ Աւստրիա մեծ յաղթութիւն ունեցաւ, որովհետեւ Ֆրանկֆորդի Գերմանական ազգային ժողովքը Աւստրիոյ Յովհաննէս արքեդքսը բոլոր Գերմանիայի 38 իշխանութիւններու [illegible] տեսուչ ու կառավար անուանեց: Այս դէպքին՝ Վիէննայի ու բոլոր Աւստրիայի մէջ ինչ մեծ ուրախութիւն պատճառելը յայտնի է, ասոր եւս չենք ուզեր նկարագրել հիմա. բաւական կը համարինք միայն դէպքերը պատմել:

Յունիս 29ին ընտրութեան լուրը Վիէննա հասնելով, Ֆրանկֆորդի ժողովքին [illegible] պատգամաւոր եկան, որ Արքեդքսին իր ընտրութիւնը ժողովքին կողմանէ յայտնեն ու իր հաւանութիւնն առնեն: Յունիս 5ին աս պատգամաւորները ուզեցին իրենց պատգամաւորութիւնը հանդիսութեամբ կատարել: Առաւօտեան ժամը 10ին քաղաքացիք, ազգային պահապանները ու ուսանողական լեգէոնին ժողովքին անդամները մեծ հանդիսով պատգամաւորները ընդունելու գացին, ու պատգամաւորները ողջունելէն ետքը, իրենց ծանուցին որ կայսերական կառքերը պատրաստ են զիրենք ընդունելու ու բարձրաստիճան Արքեդքսին պալատը տանելու: Ամէնքը միասին ճամբայ ելան պատգամաւորները, բոլոր ճամբուն վրայ ազգային պահապանները գունդ գունդ շարուած կը կենային, բոլոր ժողովուրդը կեցցէ՛ կ'աղաղակէր, եկեղեցիներուն զանգակները նշան ցնծութեան կը զարնէին, տներուն պատերուն ու պատուհաններուն առջեւն ու տներուն տանիքներուն վրայ բազմութիւնը լեցուած, ոմանք գլխարկնին, ոմանք թաշկինակնին կը շարժէին, իրենց սրտերնուն ուրախութիւնը յայտնելու համար, չորս կողմը գերմանական դրօշը կը ծփար, ամէն կողմանէ երաժշտութեան ձայներ կը լսուէին, ու 101 թնդանօթներու ձայնը օդը կը ճեղքէր: Այսպիսի շքեղ հանդիսով պատգամաւորները կայսերական պալատին առջեւը հասան, ու Արքեդքսին ներկայացան, ուր որ կը գտնուէին նաեւ բոլոր պաշտօնեաներն ու Գերմանական տէրութիւններուն դեսպանները:

Պատգամաւորներուն մէջէն Հերկան նախագահը այսպէս խօսեցաւ. «Գերմանական սահմանադիր ազգային ժողովքը՝ Ձեր կայսերական Բարձրութեանը աս պատգամաւորութեամբ իրեն յարգական ողջոյնը կը մատուցանէ: Ձեր կայսերական Բարձրութիւնը հրամանոց ինձի՛ որ օրէնսդիր ազգային ժողովքին [illegible] փոխանորդն եմ, որ նոյն ազգային ժողովքին Ձեր կայսերական Բարձրութեան վրայ [illegible] թուղթը ժողովքին առջեւ կարդալ տամ»: Այս խօսքին վրայ [illegible] նոյն ժողովքին թուղթը կարդաց: Անկէ ետքը նաեւ Հէքշէր պատգամաւորն ու Արքեդքսին առջեւը խօսք մը խօսեցաւ, որուն մէջը աս խօսքերն ալ ըսաւ. «Ձեր կայսերական Բարձրութեան բարձր առաքինութիւնները, Գերմանական ժողովրդեան սէրը, ու բոլոր ազգին վստահութիւնն էին որ բոլոր տէրութեան [illegible] ընտրութիւնը Ձեր կայսերական բարձր անձին վրայ ձգեց: Այդ ազգին ուրախութեան գոչումն ու ցնծութեան ձայնը՝ աս Ձեր ընտրութեանը հանեցաւ: Գերմանիա կը յուսայ ու կը սպասէ որ Ձեր կայսերական Բարձրութիւնը իրեն հայրենասիրական սրտովն ու ժողովրդեան ազատութեան ու իրաւունքը քաջ ու հաստատուն պաշտպանը ըլլայ»: Բարձրապատիւ Արքեդքսը աս խօսքին եւս պատասխանի տուաւ. «Տեարք իմ. մեծ համեստութիւն կը պատճառէ ինձի ու մեծ պատիւ կը համարիմ՝ աս իմ վրաս եղած մեծ ընտրութիւնը, որ [illegible], այն որ [illegible] ժողովքը որոշեց ու Գերմանական տէրութիւններն ալ հաճեցան: Ձեր իմ վրաս դրած վստահութիւնը ու ինծի ցուցուցած սիրելութիւնը, իմ վրաս մեծ պարտաւորութիւններ կը դնէ: Բայց կատարելը իմ կամացս բաղձանքն է.... Աստուած՝ ինծի հարկաւոր եղած զօրութիւնը տայ, որ գերմանական հայրենեաց բարւոյն համար իմ պարտքս կատարեմ, ու հայրենեաց բարեկամները իրենց գործակցութեամբը ինծի օգնեն: Միաբանութեամբ, [illegible], ամէն [illegible] հեռացնելով ու ազատութեան սիրով միայն բաղձացած վախճաններուս կրնանք հասնիլ: Այո, Տեարք իմ, կը բաղձամ որ ասիկա տեսնեմ ու ասոր վրայ համոզուիմ. եւ ուրիշ բան ինծի պարծանք չեմ համարիր, բայց եթէ մեր հասարակաց հայրենեաց աս ծերութեան հասակիս մէջ վերջին զօրութիւնս ընծայել»: Այս գեղեցիկ խօսքին վրայ ամէնուն սիրտը զարմանքով եւ ուրախութեամբ լեցուեցաւ: Հերկան նախագահը նորէն խօսեցաւ, ու Արքեդքսին՝ աս պաշտօնը ընդունելուն վրայ շնորհակալ եղաւ: Յետոյ ամէնքը մէկէն պալատին պատշգամը ելան, ու հրապարակին մէջ ժողովուած անհամար բազմութեան երեւցան: [illegible] միայն կրնան վկայել թէ ինչ աստիճանի հասած էր ժողովրդեան ուրախութիւնը:

Նոյն իրիկունը քաղաքացիներէն, ազգային պահապաններէն եւ ուրիշ շատ պատուաւոր անձինք ջահերով ու երաժշտութեամբ Յովհաննէս արքեդքսին պատուոյն գիշերական հանդէս մ'ըրին: [illegible] տանն առջեւն [illegible] կեցան ու շատ անգամ կեցցէ կանչեցին: Ասկէ ետքը Արքեդքսին պալատին առջեւն եկան, հոն կեցցէ՛ պոռալէն զատ զանազան [illegible] ալ ըրին, որոնց Արքեդքսը պատշգամէն մեծ սիրով պատասխան տուաւ: Նոյն գիշերը բոլոր քաղաքն ու արուարձանները լուսաւորուեցան, եւ գրեթէ հանդէսը մինչեւ առտու տեւեց: Երկրորդ գիշերը դարձեալ երաժշտութիւններով ու հրավառական հուրերով (ֆէյէրվէրքով) մեծ հանդիսութիւն եղաւ:

Արքեդքսը՝ Ֆրանկֆորդի պատգամաւորներուն [illegible] ատեն իրենց բաց ըսաւ որ հիմա չեմ կրնար որոշել թէ բոլոր Գերմանիային իր երեսփոխաններուն ձեռքովը ինծի յանձնած պաշտօնը, երբ սկսիմ ի գործ դնել. որովհետեւ հոս ալ հարկաւոր եմ: Աւստրիոյ դէպքը է որ աս բանիս վրայ [illegible] սպասեմ: Բայց երկրորդ օրը (Յունիս 6ին) Արքեդքսը յայտարարութիւն մը հանեց, որուն մէջ Գերմանացւոց ազգային ժողովքին իրեն յանձնած պաշտօնն ընդունիլը յայտնելէն վերջը, կը ծանուցանէ որ իր բոլոր ջանքը աս պիտի ըլլայ որ Գերմանիայի միութիւնը, ու գերմանական ազգերուն ազատութիւնն ու իրաւունքը հաստատուի: Բայց վերջը թէ կայսեր փոխանորդութեան եւ թէ Գերմանիայի տեսչութեան պաշտօնը մէկէն իր վրան պահել [illegible], ու խօսքը կը լմնցնէ ըսելով որ Ֆրանկֆորդի երեսփոխաններուն հետ հոն պիտի երթայ, որ բարձր պաշտօնը սկսի ի գործ դնել, եւ կը խոստանայ որ անմիջապէս ետ դառնալով ու առաջ 18ին Վիէննայի խորհրդարանը բանայ: Իր երթէն առաջ 8ին ճամբայ ելաւ: Հոս կ'ըսուի միանգամայն Վեսսէնպէրկ նախագահը նոյնպէս [illegible] պաշտօնեան, որպէս զի պաշտօնէից ու Արքեդքսին մէջ [illegible] հաղորդակցութիւն ըլլայ:

— Արքեդքսը ճամբայ ելած՝ Տոպլհոֆ նախագահին՝ երկրագործութեան ու վաճառականութեան

պաշտօնէին յանձնել որ նոր պաշտօնէից ժողովք մը շինէ, որովհետեւ Թիֆլիսոյին ատեանը՝ ներքին գործոց առժամանակեայ պաշտօնէութ հրաժարած էր: Հասարակաց կարծիքն ան է որ հին պաշտօնէութիւնէն միայն Տոպլհոֆ ու Վեսսենբերկ մնան:

— Յուլիս 18ին Յոհաննէս արքեդուքսը Աւստրիայի ազգային ժողովքը Վիէնն քաղաքը բացաւ:

— Պատերազմին լուրերը ասոնք են: — Վերօնա: Ռատեցքի տարապայման Փուլցի գումարտակը նոր զօրաբաժ (bataillon) մը ու կէս [illegible] մարտկոցով զօրացընելով՝ Յունիս 26ին Վալառճէի ու Չերովնոյի քաղէքէն Ռաւէնէ գետին վրայէն անցընել տուաւ, ուր որ զօրքը Մոյնէրուն վրայ տարածուել եղաւ ու թշնամին որ բերդը կը լեռներուն վրայէն փախեր, ու անկէ Սարդինիացիները Ռիվոլի մէջ անշնորհու կ'ընէ:

Գրեթէ երեկէն Յունիս 30ին եկած առանձնական լուրերը Վենետիկի համար նոր դէպք մը չեն պատմեր. միայն ան կ'ըսեն որ աւստրիական Չորքնոցները, որոնք որ Փոդոլնայէն դէպ ի Քիոճճիա յառաջ կ'երթային, նոյն գիշերը տեղը առած ըլլան: Նոյն քաղաքին մէջ քանի մը կ'երկրայ խաղաղութիւնը կը հաստատուի: Հրամանատարներուն հրամանը իրենց պաշարը ցած չէին ուտեր, շատերն ալ նորէն ետ կը դառնան, իրենց տունն ու տեղը կու գան: — Միլանէն սկսուած Վենետիկի քաղաքը թնդանօթներով զարնելու համար լաւերը ([illegible]) շինել կու տայ, որ ծովու կամ ճահիճներուն վրայէն անցնելով կարող ըլլայ թնդանօթներուն գնդակները քաղաքին վրայ հասցնել: Կ'ըսուի որ բուն քաղքին մէջ Աւստրիացւոց կողմնակիցները զօրացած են, բայց օտար խռովիչի զօրքերը զէնք ձեռքերնին կը բռնեն ու անձնատուր չըլլան:

Իտալական լրագիրներուն տուած լուրերը ասոնք են: Միլանի կառավարութիւնը Վենետիկի գաւառը Աւստրիացւոց ձեռքէն ազատելու համար ամենայն ջանք կ'ընէ, ու Լոմպարտացիները կը յորդորէ որ նորէն զօրք ժողվեն ու Աւստրիացւոց դէմ պատերազմին [illegible]: Նոյն պատճառաւ այլեւայլ հրովարտակներ կը հանէ, ու կը հրամայէ որ Յունիս 25էն սկսեալ 1823էն, 1824էն ու 1825էն ծնածները զինուորութեան առնուին, մինչեւ հիմա հասակաւորներուն ալ աւելի ուժովն առնել, ու ամէն մէկուն զինուորութեան ժամանակը մէկ տարի ըլլայ: Այլ հրովարտակներով կը հրամայէ որ Միլանոյ ու Բիեմոնդի կտակներուն [illegible] համար պատերազմի գնդեր շինուին, [illegible] գաւառներուն մէջ ազգային պահապաններէն ու [illegible] շարժական գնդեր կարգէ փոխուը, ու զինուորներու [illegible]: Այլ հրովարտակով մ'ալ կը հրամայէ, որ 7500 լիրայէն մինչեւ 9000 լիրայ տարեկան եկամուտ ունեցողներէն հարիւրին 25 պահանջուի, 9000էն մինչեւ 12,000 ունեցողներուն հարիւրին 33, 12,000էն մինչեւ 15,000 ունեցողներուն եկամտէն հարիւրին 40, իսկ 15,000էն անդին եկամուտ ունեցողներէն՝ հարիւրին 50 վար առնուի:

Նոյն Միլանի լրագիրը Իտալացւոց զօրաց թիւը՝ 176,000ի կը հանէ, որոնց մէջէն միայն 100,000ը Սարդինիացիներուն կու տայ, իսկ մնացածը Տոսկանացիներուն, Նէապոլիտցիներուն, Հռոմէացիներուն ու փոքր դքսութիւններուն կը համարի: Բայց զարմանալին ան է որ 30,000ին համար կ'ըսէ թէ դեռ ոչ կանչուած են, ոչ ժողված են, ոչ զինաւորած եւ ոչ կրթուած. որուն համար Աւստրիական ընդհանուր լրագիրը կ'ըսէ թէ Իտալացիք գնդեցիկ ու փախստական զօրք, միայն թղթի վրայ: — Պոմպի գաւառին մէջ Լէքքոյ պզտիկ գեղը՝ բնակչաց քաջութեանը շնորհակալութեան համար քաղաք անուանեցաւ:

— Թրիեստ, 4 Յուլիս: Երէկ իրիկուն ժամը 6ին մէկ Վենետիկի զրօշով Պէհէ մը ու մէկ շոգենաւ մը Բիրանոյ մօտեցան, ու կ'երեւար որ թշնամութեան հոգւով էր, որովհետեւ շատ զինուորած նաւեր միասին քալելով կը բերէին: Այս նաւերէն հինգ հատը՝ որոնք զինուորներով լեցուած էին, մինչեւ Ս. Բեռնարդոսի վանքին քովը դրուած թնդանօթներու մարտկոցը մերձեցան ու սկսան զարնել. ցամաքէն Աւստրիացիք ալ իրենց թնդանօթները սկսան բանեցնել: Այն ատեն Իտալացւոց նաւերը սկսան հեռանալ, ու 1200 քայլ հեռու կեցած Պէհէ ու Շոգենաւը սկսան 18, 32 ու 84 լիտրնոց գնդերը մարտկոցին վրայ նետել: Բայց փուճ եղաւ, որովհետեւ ցամաքի թնդանօթները շոգենաւը բանեցուցին, որուն բոցը մէկ ու կէս ժամու չափ տեւեց, ու հազիւ թէ մարել սկսաւ, թէ շոգենաւը թէ Պէհէը հեռացան գացին:

— Թրիեստէն վերջի լուրերը կը ծանուցանեն թէ Սարդինիոյ նաւատորմը՝ Պիրանոյի ու Պոլի-լայի նաւահանգիստներէն առիթ առնելով՝ նաւահանգստին պաշարումը վերցընելու հրաման եղեր է: Հինգ նաւերը հեռացած են, ու որչէն աւստրիական զրօշով նաւ մ'ալ ներս մտած է:

ԳԱՂՂԻԱ

Ինչպէս անցած թուղթիս Գաղղիայի վերջին արիւնահեղ դէպքը պատմեցինք, բայց ու անդամն ալ Աւգսպուրկի ընդհանուր լրագրին թղթակիցներուն տուած մանրամասն տեղեկութիւնները հոս դնելը պատշաճ կը համարինք: Այս տեղեկութիւնները եկած լուրերուն հետ շատ միաբան են, որանցմէ մեր ընթերցողները Փարիզ եղած արիւնհեղութեան մեծութիւնը կրնան աղէկ իմանալ:

"Փարիզ, 25 Յունիս: Պատերազմ՝ որուն նմանը չկայ: Կարծես թէ ան երեք վերջին օրերը ան հին գաղղիութիւնները աստղանեցան, որոնք կը զրուցուէին թէ թափուած արիւնէն Սէն գետը գոյնը փոխեր էր: Գիշեր մը յաւալ ահաւոր լսեցի, որ մէկ ատենէ կը պատմէ: Գրեթէ ամէն վեր գեւիլ ու շատ մէջ թնդացած էինք, բայց ան ցնծը արեան հեղեղէն փախուցեալ: Ինչ չքնաղ խաղ: Նոյնն բասանկան զինուոր նկարագրել, թէ ինչ կատաղութեամբ երկու կողմերը կռուի կը զարնէին. կարծես թէ գործով երկուքն ալ մէջ բարբարոս վայրագութիւն մը կար, որով հայրենասէրը ու չարասիրները, անոնք մարդիկն ու յոյսերը բոլորն դէմ գացած էին, ու բարբարութիւնը յանկարծ մէջն առանց քաղաքական բանին գործութեամբ պարգեւեցաւ: Շարժական ազգային պահապանները բոլոր երիտասարդ ու բոլոր մէջ մանուկ մարդիկ են, անոնք անոր համար գրաւեցան, որ հասարակապետութիւնը պաշտպանեն ու ամէն կերպ խռովութեան դէմ գնան: Անոնք առաջին առաջնորդ մարդիկ ըլլալով, ազնուաս ու հաւատոց յանձնէն, շատ աշխատութեամբ ու քրտինքով իրենց հացը կը ճարէին. բայց երբ որ հիմնադրեալ զինանոցներուն մէջ մտան, աղէկ ռոճիկ սկսան առնել, աղէկ սկսան ուտել, խմել, մեծամեծ հացկեր ու զբօսնուլ. յանկարծ ալ ան վիճակը մէջ առանց կաշառ բանուորներու դէմ պատրաստուեցան պատերազմել. բայց ատոնք շատ քաջութեամբ ու անբեկնիս պատերազմեցան, ու իրենց պարտքը կատարեցին: Անոնք աւելի շատ քաջ կեցան, ինչու որ ասոնց ու ապստամբաց մէջ եղած կատաղութիւնը վերջին ծայրը հասած էր, իրարու դէմ ամէն տեսակ անգթութիւն գործեցին. պատերազմական օրէնք հրատարակուելէն ետքը ամէն ան պէտք եղած գործերը [illegible] կը համարէին: Ապստամբներուն հրացանները ամէնէն յառաջ շարժական պահապաններուն վրայ ձգուեցած էին, որոնք յառաջագոյն բարեկամ, բայց հիմա թշնամի կը համարէին. կ'ըսուի որ ամբողջ խմբեր ջարդուեցան: Առաջին մէկը ալ բան մ'ասաց, որ դեռ տղայ էր, առանց մէկ կամ մասնաւոր ապրելու հարկ կար, ծախուն վրայ գնացի [illegible], բայց զինուած չէր, պատերազմին տեղէն ետ դարձած էր, իրեն երիտասարդական ոգւով զէնքը վառօդին մէջ թափելով, երբ որ իրեն հարցուցին թէ ինչ կայ, բան մը գիտե՞ս: 'Մ'ըսէք, մ'ըսէք, ըսաւ, ու ապստամբները պաշարեցին զինուորները ու թշնամիներ հարցուցին, երբ որ պատերազմին տեղը հասաւ, եւ հանդէս կռուելու ատեն քաղաքանութիւն հոն մնացած էր, ամէնքը մեռած չէին, բայց չէմ գիտեր ինչ ըրած են: մ'չեմ ուզեր մէջը մտնել, առանց ապրելու պատճառ': Այնչափ կինը խենթ թէ ինչ արդէն էր, որ Փարիզի մէջ փողոց բոլոր քաղաքական պաշտօնները զինուորականներու ձեռքը յանձնուած էր, ու պատերազմական օրէնք հրատարակուեցաւ: Լեռն ազգային պահապանները ապստամբներէն ան որ ձեռքը կը բռնէին, մէկէն կը զարնէին կը մեռցնէին, ասոր գիտնալը ապստամբներն ալ ազգային պահապաններէն բռնածնին կը կախէին: Նոյնը չէ թէ պատերազմ, հապա խոյս բարբարին ընկեր. Միգ. ու կուռ էր: Միջինեալ երկինք կ'երեւար որուն հետ թնդանօթներու ձայնը խաղաք մը կը չինէր: Ամէն բայէ մարդ սարսափելով մը ինչ բան կրնար հաւրնել, թէ առիթ ալ սրտանց է, չէ նէ հրացաններու ու թնդանօթներու ձայնէ: Բայց ասիկա 23ին պատահածն էր: Երէկ (24ին), որ աւելի ան կիրակի բանալ, սիր շատ ավելի էր: բայց ան ալ օրին երեար կը նոյեր: Զինուոր մեծ զօրքեր եկեր. ամէն անկ քաղաքացի զօրքը բռնած էր, ու զէնքեր համար պատրաստները տուն կը գործածէր: Բանուորները ալ որ կը բռնէին, վրան կը փնտռէին, ու ունեցածը կ'առնէին: Ինչ գեղեցիկ [illegible]: Թէ որ մէկը անոնցմէն որ կառավարութեան յարատարութիւնը կը կարդար կամ ծանուցման կը նայեր, թէպէտեւ միառանց փախչելու մ'ալ չունենար, զինուորներ բանուորները կը բռնէին, ու իսկոյն պահպանութեան տակ կը դնէին: Այս էր [illegible]: Խեղճ թէ որ կ'ուզէիր իմանալ թէ եկեղեցիներն ընկեր հասնելու ինչ կ'ընդուի, ինդրոյ պատասխան կու տային ամէն մէկ բայէ նետուած հրացաններու ձայները, գնդակահարութիւնները, մեռածներն ու վիրաւորածները":

"Փարիզ, 26 Յունիս: Նախընթաց զօրաւոր առնին մասներուն լուրը ստոյգ եղաւ: Բայց ներկաէ զօրաւորին մասներուն վրայ ալ աղաղակ չկայ. պատմէր մը առնելու ամէն զօրեղ ունի էր: Այսօր զօրքը ապստամբներուն վրայ զօրանալը վերջ է. գիշեր պատերազմը Սէն գետին ալ երկուքը կ'ըլլայ, ուր որ ապստամբները Սէնդ Անդոնի արուարձանը բռնած, ու բերդի մը պէս ամրացուցած էին, ու մէջը երկուքն աւելի կրնան զինուել, որովհետեւ շատ պաշարի մթերքներ հոն էին. ծանր փողոց մը երկու կողմերը բռնած, ու պահեստին վրայ նրբանցքներ չինած, ուր պատնէշներ կը կանգնէին. ապստամբները գիտէին կնոջ կարգ մը ինչպէս բռնել պատերազմին ու կրնային պատնէշներուն վրայ գալ: Ինչ որ հասարակաց Մէկ փողոց մը երկու կողմը անցնող ու պատուհաններուն ետեւը պահուած, ու ապստամբներու զինուորներէն կրակ տալով կռուեցան: Ասոնք մէկ փոսի մը յարձակում նորէն պատճառ ու թե օրը զէնքերու [illegible] կեցած: Թէպէտ ասոնց մէջ քաղաքը ալ շատ ձեռքէն մնայ ու շատ թշնամեաց ձեռք ինկաւ, բայց հարկ եղաւ որ ասոնք ալ բաւականին գործածէին: Ասկէ տարանձնացեալ վրայ պատնէշ մը զօրացուցած ապստամբներն իրենց դիրքէն Մանսը ու ան կողմերը [illegible] կը դարձնէին: Այսպէս անկէ ետք պահպանութիւնը գործերէն մէկէն աւելի պահպանութիւնները թիւ ըլլայ ու պատկերազարդութեան մէջ ([illegible]) բերդ մը ամբողջ գրաւեցաւ, միշտ կռուելով ասոնք կ'ապրէին:

Մեծ հրանոյները հոն: Ան փողոցի մը երկու կողմն տուները բոլոր առած ու պատնէշ ծածկելով խորամանկ հաղորդութիւն բացած են: Ժամը մը յառաջ ձայն մը եկած էր, որ ապստամբները ասանկ պայմանի մը անձնատուր եղեր են, բայց քիչ մը ետքը իմացուեցաւ որ ան լուրը անոր համար հրատարակեր են, որ ազգային պահպանները, որ խիստ յոգնած էին, անոր վրայ հանգչին. բայց ան լուրը ապստամբներէն շատերը բանտ եղան: Ժամը 11ին Լամորիսիէր զօրավարին սպառնալիքը ապստամբներուն իմացուեցաւ. անոնք պատասխան առեր են, որ երբ որ զէնքերը պետք կը թողուն ու ազատութիւն կու տան, եւ պէտքերնին ալ չեն առներ, ան ատեն անձնատուր կ'ըլլան: Բայց ասիկա անանկ պայման մըն էր, որ չէր կրնար ընդունելի: Պէտք զօրապետներն ու իր օգնականը զանազան մեծ եղեր են. բայց ան ատոյց չէ, թէ երբեւ մէջնորդ ապստամբներուն եղթայրն անոնցմէ բռնուած ու սպանուած ըլլան. պատնէշի մը վրայ յարձակելու ատեն զարնուեցան խնդրու: Փարիզի վիճակը դեռ ահաւոր ու սարսափելի է: Մասնաւոր ու հասարակաց ազատութիւնը արտաքոյ կարգի է, չէ թէ միայն վառի զի մասնաւորները ու վիրաւորածները զանազան պատերազմի տեղէն ետ կ'առնուին, հապա անոր համար ալ որ շատ ընտանիք իրենց մարդիկներուն վրայ լուր մը չունին: Բոլոր տներուն մէջ կիներ վիրաւորաց պատրաստ (charpie) շինելու վրայ են. գրեթէ ամէն փողոցի վրայ հիւանդանոցներ շինուած են, որոնց մէջ կանայք վիրաւորեալները կը հոգան: Ամէնէն աւելի ասկէն շրջանակին (arrondissement) լեգէոնը փառաւորւ: Հոս վաշտերէն (compagnie) միայն քանի մը հոգի են գացած. նաեւ շարժական պահապաններն ալ շատ փոխուեցան. Գաւառ գացողներէն մէկ երկու իրիկուն ամբողջ խումբ (bataillon) մը ջարդուեցաւ: Ինչ կ'ըլլայ Փարիզ, թէ որ աւելի ժամանակ մէջը կինաւոր չըլլար: Երկիրն առնէն վեր էր որ աս ապստամբ կռուաւորութիւնները պատերազմական զօրքը քաղքէն հեռացնելու կը ջանային: Բայց հիմա զինուորական առաջնորդութիւնը շատ խառնուեցաւ: Մէկ ատենը իր շրջանակին քաղաքապետէն թուղթ ունենալու գործ չկրնար ըլլալ. ամէն փողոցներու գլուխները ատրճանակով ազգային պահապաններ կեցած են, ու թուղթ չունեցողը ետ կը դարձնեն: Միայն ան կերպով կարելի եղաւ մէկտեղ գալ ժողովելը ու անով պատնէշներ շինելը արգիլել: Կանանց մը ձամբաներու վրայ պահանորդ (ձեր) կը պարտի, ու անոր մանելով պատերազմելու յարմար մարդ գտնելու պէտ ձեռքը հրացան մը կու տայ, ու մէկուն երթալու կը ստիպէ: Հիմա Փարիզի մէջ միայն պատերազմական զօրք 100,000էն աւելի կայ, թող ազգային պահապանները: Ապստամբները ամէն տեղ առնելով պէս կը կռուին, ու թէպէտ Գաւէնեակը զօրավարին պատական վարմունքը զեկը կ'ուշածածկէ, բայց բանուորներուն վրայ ալ կը զարմանայ: Խենդերը ապստամբական խառնակութեան անխնայութեամբ գոհ եղան: Զէնք կրնալ առնալ որ ամէնակ ու խորտակ կարգերը ալ պատահեցան: Մեռցուած պատնէշ մը վրայ ժանտաղօրով (ժանդարմ) լեցուն ցախաշիներ (ֆիշէկներ) գտնուեցան, որոնցմով զօրքին վրայ ժանտաղօր կը զարկէին: Նոյն տեղը 15 հատ թիթեղէ մեծ պահուներ ալ կային բանեցած եղած (Պետքեր) լեցուած, որը որ անոր բանիչներու տղեկը կը ծառայէր: Ասիկայ ան ալ տարօրինակ է որ աղջիկ տեսակ շինծու ըլլալ: Երկիրի կարաւ նորէն կը կրճատ, ան կախէր խանութիցներ ու բանուորներ մէկ եղած ստեղծութիւնէն ծնած էր: Խռովութիւնը՝ փախէն կը պատերազմէր, իսկ բանուորը՝ ան իրեն յաւաւհաստեալ կը կռուէր: Ահաւասիկ ան է, որուն՝ փառաւոր հասարակապետութիւնը իր ծնունդէն յետ ահա եսքը Գաղղիոյ ժողովուրդը բերաւ հասցուց":

"Փարիզ, 26 Յունիս: Ապստամբները երէկ բոլոր իրենց տեղերէնին կորսնցուցած էին, միայն Սէնդ Անդոնի արուարձանը ձեռքերնին մնացած էր: Բայց կէսօրէն յառաջ թնդանօթներով զարկին, բայց պատրաստ տեղը. նաեւ անձնատուր ըլլալու ամէն ջանքն ալ ըրածոց էր: Ապստամբները կարծես թէ բոլոր քաղքէն ելած էն, կը պահանջէին որ մէկին բանուորներուն 25 միլիոն ֆրանք տրուի, քանի մը միլիոն ալ ազգային գործատուններուն, որոնք իրենց կ'ուզէին ընկերութեամբ կանոններով կարգաւորել, նաեւ ան ալ որ ազգային ժողովքը լուծուի, նոր սահմանադրութեան կառավարութիւն մը դրուի, որուն գլուխը ըլլայ Պառպէսէր. իսկ Լամարդին ու Լետրիւ-Ռոլէն կրնան անոր մէջ մտնել, նաեւ Վենսէնի կալանաւորները ազատին: Այս մինչեւ կէսօր պայման ըսէ, աշխատանքէն ետքը, Գաւէնեակը՝ արուարձանը չար կողմէն պաշարել զօրել տուաւ, ու ամէն կողմէն զարնելով՝ ապստամբները ուզեց իրենց տեղերէնէն խախտել, որն որ յաջողեցաւ ալ: Ժամը երկուքին ասկէն շատ կողմերէն սկսան եր տեսնել (լուր սէ) բանալ տալ. բայց Գաւէնեակը ան վերջին միջոցը չուզեց շուտով բանեցընել: Այսօր առաւօտուն յարձակում մը նորէն սկսաւ. ապստամբները իրենց պահպանողները թողուցին, ու կ'ուզէին անձնատուր ըլլալ, թէ որ իրենց կեանքը չառնուի. ան պայմանն ալ չընդունուեցաւ, բայց երկու ժամ մտածելու ժամանակ թող տուին: Ժամը 10ին կրկին նորէն սկսաւ, որովհետեւ ապստամբները անձնատուր ըլլալ չուզեցին: Զօրք ժամ պատերազմէն ետքը՝ առաջին մեծ պատնէշը շարժական պահապաններուն առին: Անկէ ետքը չեմ գիտեր ինչ եղաւ. բայց որովհետեւ առաջին պատնէշը ամէնէն զօրաւորն է, անոր համար կարելի է որ մինչեւ իրիկուն բոլոր արուարձանն առնուի: Բայց աս չըլլա

դրան պատերազմին սաստն եղածները չլսուած բաներ են. Մէկ կողմանէ ապստամբները, մէկալ կողմանէ ալ չորեսակած պահապանները, իրարու դէմ անգթութեամբ գործ չնայող ու չխնայելով. ազգային պահապանները սանդղ մէջ քիչ մաս ունեցան. միայն պատերազմական զօրքը՝ խիստ պատերազմի ու մարտնչութեան սովորութիւններուն վարժ ըլլալ: Հասարակապետութեան պահապանները բոլոր ապստամբներուն կողմն անցած էին: Ազգային ժողովքին մէջը պատգամաւորներէն մէկը ասաց, ու 12երորդ շրջանակին ազգային պահապաններուն վրայ ուզեց խօսիլ, բայց մեծերը խօսել չտուին, կարծեմ ալ աղէկ ըրին, թէ որ բոլոր ժողովուրդին գործուածքին մէ խնդիրէն, որ չենթադրելին թէ 12երորդ շրջանակին բանուորներն էին գլխաւոր ապստամբները: Կեանք Տերրը ըմբերներն ալ չասեր պատճէնքներուն խառնակ ծածկուած ապստամբներուն կողմն կը պատերազմէին: Ապստամբութեան գլխաներն էին Բարպէս, Բլանք, Լուբբ, ու Ժագ Տինի լրագրին հրատարակողը, որ կարուի սառն մ...: Ժ. Ժիրարտէն Մամուլ (Presse) լրագրին հրատարակիչը բանտարկուեցաւ, ինչու որ Փարիզի պաշարման վճիռին մէջ Ազգային (National) լրագրին դէմ երկու յօդուած գրած էր:

Հրամանը, անտարակոյս ըսեմ՝ աս ապստամբութեան պատճառը կ'ըսեն: Որչափ որ ալ խիստ ազդատական ու արմատական լրագիրները հասարակապետութեան դէմ գրելով, ու ժողովրդութեան բաղձալիքները գանազան կերպեր բանեցնելով՝ ժողովուրդը գրգռած ալ ըլլան, բայց աս ստոյգ է ու չկրնար ուրացուիլ թէ սոսը բան ու գլխաւոր պատճառը՝ յեղափոխութիւնը, կարօտութիւնը, ուսկից ալ հասարակականութեան ու ընկերականութեան (ֆր. socialisme ու communisme) անօրինաւոր վարդապետութիւններն են: Անոնք բանուոր կարգի մարդկան աղքատութենէն էր, որոնք փեսաւորի յեղափոխութեամբ (révolution) կը կարծէին որ իրենց չքաւորութեանը վերջ մը տրուի, ու անտի յեղափոխութեանը ազատութեան գաղափարով, ինչպէս որ բնական է, չորս ամիս եղաւ ասոր երան: Իրենց գլխաւոր վարդապետը է կարմիր (արեան) հասարակապետութիւն պնդել, որմէ Աստուած պահէ: Թէ աս կարծութիւնն էր դրածնին՝ կը յայտնէ իրենց սանդէ յուսահատութեամբ, կատաղութեամբ ու մեծ բանի մեջ չնինել պատերազմելը, ու սանդղ անձնատուր չըլլալ, կարծելը, ուզելէն: Իրենց դրօշակն էր. "Ընկերական ընկերական հասարակապետութիւն." "Հաց կամ Մահ." "Աշխատելով ապրիլ կամ պատերազմելով մեռնիլ." Դատի մը վրայ եղած դրօշին վրայ աս խօսքը կը կարդացուէր: "Յաղթեալ՝ ներում, յաղթողք՝ կրակ" (Vainqueurs, le pillage! Vaincus, l'incendie!): Իրենց անձնը հնազանդելու յօժարուած ամէնէն, խոր պատանութեամբ մը Պետրի աղէկ է, կնքեին, գնդակով զարնուիլ մեռնիլ, քան թէ սովով կամաց կամաց: Ասոնք ասկաւոր խօսքեր են, որոնք Փարիզի պեղուլի մէջ կը լսուէին: Աստուծոյ սանդը գրելու ատենը սիրտս կը լեցուի աս խռովներուն վրայ, որոնք բաց մեծի մասին ասանք են, որ Փետրուարի 24ին վերջերէն մերժ վառուած կ'ուրախանային, բայց հիմա Հասարակապետութեան սկզբունքը պաշտպանուած է Փարիզի մէջ: Պաշտպանը ու պաշտպանութեան քաղաքն են, ազատութիւնը վերջէն փակեր. որուն պատճառ է հանրապետ ըմմանեցնէն, որով որ Շարլ Պոլոն կարծեր դեր կ'ըլլան: Իրենց կարգաւորութեանն ասդրակելով հասարակապետութեան վարքին, ու որ որ կէնտեկար ընկերական յաշտ, մասնագիտութիւն սանդղին գլխաւոր մէջ հիմն ալ Աստուծոյ ա... է, որ որ Պաշլեկը լցելով պաշտպանելու սախարանեցաւ: Աստուծոյ Գաղղեաց աս վճիռին վրայ կը դատիս, ու սանդ ամէն բարեկամ ըլլալները կը գասէն, հանւել նոր պատմուող Ազգաքիայիր: Անիկա մեծի օրինակ ելլէ, ու Հիւսիսային մեծ ախոյութեան բաղդաւորութեամբ եւ Գաղղիոյ անհանգստութ ազգեցութեամբ չորս ամսուան մէջ մեծի ամէն ու, ու ազատութիւնը կարգաւորութեան հետ միացնելով, ու մանաւանդ եւ վերջը մարդու ալ կարծեցութիւններու ժողովորդ, ինչպէս կը սեպեն Անգղիա, Բելգիա ու Հիւսիսային Ամերիկա, ուր որ ազատութիւնը կը վայլէի:

"Փարիզ, 27 Յունիս: Աս օր քիչ մը ատեն չանդիսացաւ: Պատերազմ զորականը հասարակաց ժամը 7էն յառաջ առաւ, որ Ծամիանոյը ապստամբողութիւնը, ինչու որ ապստամբութիւնը անհետ եղաւ եկաւ, ու հասարակապետութիւնը կատարեալ յաղթեց: Բայց ապստամբներու յաղթութիւնը, որ մեծամեծ պատերազմներու մէջ եղած հազարներով աւելի արիւն ափեց, մը կարծէր որ իրը կը մեծցնէր կամ յաւիտենից կը ստորագրեն: յուսալի հանրապետութիւնն մին է, որ երկու կողմանէ ամէնը միասին 30,000 հոգի մեռնել ու վիրաւոր եղաւ: Իր չհանգուցի. դոյնէ մեծեւ հեծա ալ մէջը գետ առանց յաղթեցաւ աս սոսկալի մենամարտութիւնն ընթացք. բայց քանի մը ատրճանակներէն կը հնչէին: Զօրքին 48երորդ գնդէն երբորդ մասը միայն ողջ մնաց. շարժական պահապաններէն միայն ութը խորան ապրեցաւ. ասկից՝ եղած ճակատը երբէք խնայուեցաւ: Քանի մը հասարակապետները կորճռեց թէ պատերազմի գալու են. Հրամանատար, ձիաւոր, Բեդոյ դոփ... զօրք, հրամանատարներ, պատերազմական խորհրդներ, հասարակ բանը, ամէն բան կորսուեր է: Կենս ջասանէնքէն ազգային պահապաններուն գունդ չդադրեցան, մնացաւ թաղերէնքէն 150,000էն աւելի բանուորաց դուրս Փարիզ մնաց: Աշխարհը գրեթէ ազատ մեծու աւելի կերպարանքը մտնել, երեւնայնները, կայանները բաց մնացին բաց... են: բայց պաշարանքները առջեւի վճռակի մէջ են: Ամէն

փողոցի մը մէջ 15էն աւելի պատնէշ շինեցին. ամէն կրնար հիմնալ թէ ամէնը ինչպէս քիչ կամ շատ մեռած կամ ալ վիրաւոր եղածն ըլլան, ինչու որ աս ամէն պատնէշները ծանր թնդանօթներով աւերել եղան: Ապստամբները շատ անձեր կոտրին տուած են. ան ամերուն մէջ եղած մարդկիները վիճակը շատ ողորմելի էր, որոնց պատուհաններէն ապստամբները զօրքին վրայ կրակ կը տային: Ինչու որ ան կառավարութեան մէջ պատերազմական անմեղ յանցաւորն չէին ըլլար: Բայց աւերանք ամէնէն աւելի Սէնդ Անդուան արուարձանին մէջ է, ուր որ ամէնէն առաջին պատերազմին եղաւ. մեծ փողոցին մէջ ուր որ գնդակներէն աւելի պատնէշ չեղած էր, մէկ տուն անվնաս մնացած չէ, քանզի անոնք աւելի տուն բացարձակ եղած են: Իրեկ երիկուան սկսաւ բանակ մը զարմեալ շատ մարդու կառքերուն պատճառ եղաւ: Ազգային պահապանները ապստամբներէն հոգի հոգի բռնած կը տանէին, որոնք տանն մը դիմելով ժողով, ազգային պահապանները սանդղ վրայ հրացան պարպել, մէկալ զօրքը կարծեր ըլլալ որ սանդղ ալ ապստամբ են, անոնց դէմ կրակի, սխալն իրարու դէմ կռուիլ, որ շատ արիւն եղաւ: Իրեկ ունենք հոգի հրացանի բռնուեցան, որոնք կարգաւորութեան զօրքով եղած կը պատերազմէին, շատ կինիկ ալ բռնուեցան, որոնք ապստամբներուն կը բաժնէին: Անոնց կինիկներէ կը թաղուածութեան ալ մեծաղները աս բանին մէջ մեծ ունէին: — Ազգային ժողովքը որոշեց, որ ապստամբներէն բռնուածները՝ գաղթականութեամբ մէկ կողմը աքսորուին, բայց Ազգէրին գուռը հանելով: — Դերի բռնուածներուն թիւը հինգ հազարէն 6100 է: Իսկ վիրաւորներուն թիւը այնչափ ստոյգ է որ չէ ըսել միայն ամէն հիւանդանոցները լեցուն են, ալ. նաեւ բոլոր Դիւթիլի ու Լուքսի պալատները, ու հրապարակական շէնքերը լեցուած են, նաեւ ազգայինի խոշոր ժխեղան մ'ալ սանդ գործածուած է:

Աստիճ, Գերմանի ու Փաքէնի լրագիրները միաբան կը գրեն թէ Յունիս 23էն ասի մեծ խռովութեան օրը երեք անձանց մարդիկ աս անդրերն կառքով անցեր գացեր են. ամէն մէկ կինարա ամէնը սուրհանդակներուն 150 ֆրանք պարգեւ ծախելով: Կը կարծեն որ ասոնք Օնրի Գոսորը, Ժուէնվիլի իշխանը ու Լուի Փիլիպպոսին որդիներէն մեկը եղած ըլլան: Ասոնք փարիզէն կօղքին ու Ծամիանին լուսով յառաջ կը տանէին. Թէպէտ կառավարութիւնը խաբէութեան մարդ խղկեց, բայց չկրցան հասնիլ ու բան մը խմանալ:

Փարիզ, 30 Յունիս: Խաղաղութիւնը հաստատուեցաւ. փողոցներուն հաղորդակցութիւնը կատարեալ բացուեցաւ, ու խանութպանները իրենց բանեցնին գործելէն սկսան: — Իրիկուան ժամը 9էն ետքեւէ կը զարնուի, անկից ետքը հէս ժամ մ'ալ կրնայ մարդ դուրս երեւնալ, եթէ ամէն մարդ իր տանը մէջ պիտի գտնուի, ու միայն հրամանաւ դուրս կրնայ ելլալ, ամէն պատահնները բացին ալ լուսաւորուած պիտի ըլլան:

Փարիզէն եկած պաշտօնական լրագիրները հերքէն կ'ըսեն, որ ապստամբութեան մէջ վեց եր աս ապստամբութիւնը, որմէ Աստուած թէ Գաղղիան եւ թէ բոլոր Եւրոպան ազատեց. թէ որ անիկա յաղթելու ըլլար, ասոնցմէ խռովութիւնները ամէն կողմ ասոկայի եղածակ մը նորէն պիտի սկսէին: Աստուծոյ խաղաղութեան ու բարի մարդ մը, ու Գաղղիացիները սիրտը աս ապստամբութեան չյաջողելուն վրայ պէտք է որ ուրախանայ: Մէկ սանդղոնան ծերպէրթ ու թէ Գաղղիական լրագիրները կը հաստատեն թէ սասանի շատ մարդ մեռած է. հասարակորէն կը զրոյցուի որ 15,000 հոգի մեռած ըլլայ, թէպէտ 24,000էն աւելի գնաց ալ կայ: Իրեն բոլոր թեան օրերը ազգային ժողովքին մաստակաթիւնը փարիզի դէպքերուն վրայ էր, շարունակ պատերազմի դէպքերուն վրայ խօսելու կը գային: Ազգային ժողովքին մէջ եղած խռովութիւններէն քանի մը մանր պատգամներ ալ կ'իմանանք: Ասոնց 26ին խելքը ծախող կին մը բռնուեցաւ, որ որ բոլորելիները խառնարած էր, որ ազգային պահապանները սպաննէ. ասոնցմէ մէկը խեղդել ու մէկէն կինարալ ու մեռնելով բանը խմացուեր է:

Փարիզ, 1 Յուլիս: Թէպէտ քաղքիս հասարակութիւնը հաստատուած կ'երեւայ. բայց պաշտօնեաներուն մէջ դեռ փոփոխութիւնը անպակաս է. քանի մը օրուան մէջ երկու երեք անգամ պաշտօնեաները փոխուեցան: Հիմակուան պաշտօնեաները ասոնք են: Գաւէնեակ՝ գահերեց պաշտօնեից խորհրդեան, Պէթմոնտ՝ պաշտօնեայ արդարութեան, Գաղոն՝ կրթութեան, Պաստիտ՝ ծովային զօրութեան, Սենար՝ ներքին գործոց, Լամորիսիեռ՝ պատերազմական գործոց, Պոլոն՝ ելեւմտից, Գուրէ՝ վաճառականութեան ու երկրագործութեան, Գլուն՝ արտաքին գործոց, Ուիվիե՝ Սէնայի գաւառին պահպանութեան, Ռենրենի՝ ներքին գործոց: — Իսկ ազգային ժողովքին գահերէց Սենարին տեղը Մարի ընտրուեցաւ:

— Յունիս 22էն ու 23էն Մարսիլիա ալ խռովութեան մէջ էր. հոն ալ բանուորները ապ-

տան, ու հրացանները գործելու ժամանակին կարծեցին: Զօրքը ու ազգային պահապաններուն մէջ եղած կռիւը քանի մը ժամ տեւեց. թէպէտ կառավարութիւնը յաղթապարտութիւն մը հանեց, որ բանուորները դոհ կ'ընէր, բայց երկու կողմերը արդէն իրարու հետ սկսած էին պատերազմիլ: Ապստամբները 800 հոգւոյ չափ էին, որ պատնէշներու ետեւէն կը պատերազմէին, բայց ազգային պահապանները քաջութեամբ պատերազմելով, պատնէշները յարձակմամբ առին, ու թնդանօթներով զարկին: Բանուորները հոս ալ չկրցան դիմաց կենալ, ու վերջապէս ցրուեցան. կ'ըսուի որ 100 հոգի մեռած ըլլայ:

— Քոլոնիա, ու Տեցա եւ ուրիշ սահմանական նամակները Փարիզի արքեպիսկոպոսին մահուանը վրայ եղած ու մեծերով սիրելիութիւնները կու տան: Աս աւուրին հայրապետը Յունիս 25ին կիրակին օրը Գաւէնեակին ներկայացաւ, ու խնդրեց որ արիւնը զրկելու եւ խաղաղութիւնը հաստատելու համար ապստամբներուն երթայ: Օգոստինոսին սիրով արքեպիսկոպոսին սանդ մեծանձնութեամբ ինքը զինքը նուիրելուն վրայ շատ շարժեցաւ, բայց սակայն վտանգաւոր ժամանակի մէջ չէր կրնար խորհուրդ սալ ըսաւ, միայն թէ ինք որ կ'ընէք նէ, մեծաւ շնորհակալութեամբ կ'ընդունիմ, եւ սորդ գնելով որ Փարիզի ժողովրդեան վրայ ալ աս բանս մեծ ազդեցութիւն պիտ'որ ընէ: Արքեպիսկոպոսն կը հասատուն կամքը ցուցուց, սատն գործանաւ, եւ իրիկուան ութէն երկու (ըստ մեզի՝ չորս) մեծ փոխանորդներով դէպ ի Պաստիլ հրապարակը կամ Սէնթ Անդուանի արուարձանը գնաց: Ճամբուն կը ռազմիկներուն հետ շատ զուարթութեամբ կը խօսէր, եւ կ'ըսէր "Հովիւ քաջ զանձն իւր դնէ ի վերայ ոչխարաց իւրոց." Կենեւ անոնք կը հասատեն որ աս բանս ալ զուցած ըլլայ. "Այո, յուսամ ու կը հաւատամ որ Աստուած ինձ դրձն կ'ընդունի: Իրանի՝ թէ ժամած արիւնս դեռ ժողովրդը դադրեցնէր." Ճամբուն վրայ եղած շարժական հրամանատարներուն ալ սիրելութիւնն ըրաւ, եւ ամէն տեղ միջնորդական խօսքեր խօսեցաւ: Թէպէտ եւ շատ մարդիկներ ալ իրեն եկան եւ վտանգին աւելորդ գնելով ուզելին ետ դարձնել, բայց ինքը "Ուրախ մեռնողանենը պարտքս է" ըսաւ: Ապստամբները պատգամաւոր մը ձեռքով անոր գալուստն իմանալով՝ կրակը դադրեցուցին, եւ ինքն ալ իր երկու փոխանորդներովը պատնէշին կամ քարակոյտին վրան ելաւ: Հազիւ թէ քանի մը հաշտարար խօսքեր զրուցեց, մէկ մ'ալ անդին հրացան մը պարպուեցաւ: Ապստամբները "Մեզ դաւաճանելով վնասս կ'ըսն առոյ մատնութիւն է" ըսելով, եւ քաշուեցան, եւ իրենց ալ հրացաններնին պարպեցին: Շարժական ազգային պահապանները ալ սոսր պատասխան տալով՝ սաստիկ հրացանութիւն մը սկսաւ: Արքեպիսկոպոսը քաղցրութեամբ մը իր տեղը մնաց, թէպէտ չորս դին կապարներն անդադար կը խաղային: Իր ընկերներուն մէկուն գլխարկին երեք գնդակ եկաւ: Վերջ մը ետքը արքեպիսկոպոսը սխալ վար ինկաւ, բայց քանի մը քայլ առաւ չառաւ, հասանաբար պատահած ներսուած գնդակէ մը վիրաւորուելով՝ գետնի վրայ ինկաւ փռուեցաւ: Հառաջիմ ծառաներէն մէկը՝ որ ծածուկ եկած էր, աս տեսնելով վերցնելու գնաց, բայց ինքն ալ զարնուեցաւ ինկաւ: Ապստամբները շուտ մը օրհնութեան փոխելին եւ աւելի մոտոր հիւանդանոցը տարին. անկից ալ երկրորդ առաւ պատգամաւորով մը արքեպիսկոպոսարանը տարուեցաւ: Հոն սեղ ժողովուրդը ծունկի վրայ կ'իյնար: Ոմին խել մը շարժական ազգային պահապան ալ կ'երթայ, ասոնցմէ մէկը կանչելով՝ իր վզէն խաչը հանեց ու անոր տուաւ, եւ "Աւետ մեզ զատ պաշտէ, բայց երջանկութիւն կը բերէ" ըսաւ: Ինքը ալ որ գնդակը մարմնէն չկրցան հանել. եւ ինքն ալ արդէն Սէնդ Անդուան արուարձանն եղած աստեն՝ խոստովանած, վերջին թաղմին ու վերջին օծումն առած ու մահուան պատրաստուած էր: Իրար պառկած օրերն ու մեռնելու ատենը (Յունիսի 27ին) միշտ Գաղղիոյ եւ անոր ազատաց վիճակին համար աղօթք կ'ընէր ու Աստուծոյ կը յանձնէր: — Գաւէնեակ անոյն 28ին մայր եկեղեցւոյն մեծ փոխանորդներուն մէկուն աս շնորհակալութեան թուղթը գրեց: "Տէր աւագ փոխանորդ: — Մեր պատուական Արքեպիսկոպոսին մահուանը կրած կորուստներուս վրայ սաստիկ նեղիքին ցաւ գրացի: Կ'իմացնեմ, որ վերջին երեք ամսուան մէջ հասարակապետութեան ամէն ուրախութիւններուն մասնակից եղած էին, հիմա ալ մեր անձկութեանց պէտք են հաղորդ ըլլալ: Արքեպիսկոպոսը կ'ինքն պարծանք ունի, որովհետեւ թէ իրմէ բարի քաջութեան թէ իրմէն կրակի մարտիրոս մեռաւ: Աստուծոյ աղօթք ըրէք, որ աս մեծապատիւ Քահան-

նային վերջին խօսքերը կատարել, այս հերն Նշանի՛ թէ՛ աս իր արիւնը՝ թափանելու սովորելիքը վերջին բլայս։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ԼՈՆՏՐԱՅԻ որ լրագիրներուն աւելի Թանկոցը ծանուցած էր, վերջին յեղափոխութեան ատեն, բաւըլը գերմանական ազգը իր կամքը յայտնած էր որ պիտի այլ մասունքներուն բաժանուած Գերմանիան կ՚ուզէն միացնել։ Ըս փոխանակ Փրանքֆուրդ քաղաքը, գերմանական դաշնակցութեան ժողովքէն զատ, որուն մէջի պատգամաւորները գերմանական ազգութեան ներկայացուցիչներն են, ուրիշ ազգային ժողով մը կամ խորհրդանոց մը պիտի ըլլար, որուն պատգամաւորները ժողովուրդը ընտրէ ու խաւրէ։ Ըսոր իրենց փոխանորդ համար, համար ալ՝ իրենց ներքին հրամանութեան, բայց գլխաւորներէն մէկը, որուն վրայ խօսեցաւ ալ էր թէ Գերմանիան իր անսակ կառավարութիւն պիտի ունենայ։ Նոյնպէս ատեն միևնոյն եղբ ըրաւ եցաւ, որ Գերմանիան հասարակապետական կառավարութիւն չընեն, փոխ մը, ըսին, թէ որ Գերմանացիք հասարակապետութիւն ուզեն, մինչև հիմա Թագաւորներէն ու իշխաններէն մէկը իր աթոռին վրայ պիտի չմնար։ Աստի եւ որոշուեցաւ որ ամէն ամենակերպ կենդրոնական կառավարութիւն մը ըլլայ, որն որ գերմանական դաշնակցութեան ու ազգային գործերը հոգայ։ Ըսոր ձեռքը պիտի ըլլայ ան ամէն գործերու մէջ գործադրական իշխանութիւնը բանեցնել, որոնք գերմանական դաշնակից աէրութեանց օգուտն ու ապահովութեան հարկաւոր է, բայց զօրքին վերին իշխանութիւնը անոր ձեռքը պիտի ըլլայ, եւ գրեթէ բոլորական զօրապետներն ու զօրաց տեղեկութիւնը իրեն պիտի անանան։ Գերմանիայի քաղաքական ու առեւտրական կողմանէ հոգացող պիտի ըլլայ, անոր համար ալ դեսպանները եւ հիւպատոսները իրն պիտի ըլլան։ Գերմանիայի սահմանադրութիւն գնել իր իշխանութեան տակն չէ, բայց գրեթէ աէրութեանց հետ միաւորուելով, խաղաղութեան ու ըլլալու դաշնանց վրայ իրեն պատշաճ կըս, ասոր ազգային խորհրդարանին հաւանելովը։ Ըս բանաձեւերնէս կ՚իմացուի որ առանձին Միացեալ Գերմանիային գլուխ մ՚ալ հարկաւոր էր։ Փառովքը Յունիսի 28ին աս խնդիրը սկսաւ քննել. նախ որոշուեցաւ, որ աս ընտրուելու գլխաւորը "Տէրութեան տեսուչ" պիտի անուանուի, ու իր գործոններուն համար պատասխանատու չէ։

Յունիսի 29ին Փրանքֆուրդ. ուրախութեան ու ցնծութեան օր էր, ինչու որ ազգային ժողովքը Գերմանիայի տեսուչն ընտրեց։ Ժողովքին դաշնութեան աս խօսքերով ժողովքը բացաւ. "Ըհաւասիկ հիմա աս երջանիկ ժամանակին եկած հասած ենք, որ այնչափ տարիւ անցնելէն ետքը գերմանական ժողովուրդը կանչուած է իր բոլոր գործերուն վրայ կառավար մը հաստատելու։ Գերմանիայի միութիւը, որն որ մինչեւ հիմա մեր սրտին մէջ ծածկուած էր, արդիւնք պիտի ըլլայ, ու բոլոր աշխարհք պիտի հռչակեն։ Ըրդ մեր խոսունքը գործածենք, անանկ որ ամէն կողմ՝ պահէ, ու ամէն ազգերն ալ անխռով յարգեն. ասանկ եղանակը ու մեծ գործք մը խաղաղութեամբ հոգալ կատարենք"։ Ըսկից ետքը քուէարկութեան կերպին վրայ խօսուելէն ետեւ, որոշուեցաւ որ պատգամաւորները ընտրած անձին անունը տան, ու ընտրութիւնը քուէի բացարձակ շատութեանը որոշուի։ Ըրդէն ասկէ ժողովքըներուն մէջ ընտրուելու անձանց վրայ խօսքը ու առաջարկութիւնները եղած ատեն՝ կ՚երեւար որ շատերուն միտքը Յոհաննէս արքիդքսին՝ Աւստրիայի կայսեր հօրեղբօրը վրայ է. եւ իրօք ալ անանկ եղաւ, ասոր եւ 346 քուէի մէջէն 436 քուէով ինք ընտրուեցաւ։ Ըն ատեն գաւհերեցը ոտք ելաւ ու ընտրութիւնը հրատարակեց. "Ըս հրատարակեմ, որ Յոհաննէս արքիդուքս Աւստրիայի կայսերական տնէն Գերմանիայի տեսուչ ընտրուեցաւ։ (Ըոլոր ժողովքը ոտք ելաւ, ու կեցցէ կը գոչար)։ Ընիկա պիտի ըլլայ մեր միութեան հիմնադիրը, մեր ազգին ազատութեան պահապանը, ու խաղաղութեան ու փառահեղութեան հաստատիչը։ Փառաւոր կեցցէ մեր ազգին տեսուչը"։ Ըսոր վրայ քաղքին բոլոր զանգակները սկսան զարնել, ու թնդանօթներ նետուեցան։ Ժողովականներէն քանի մը հոգի կ՚ուզէին քանի մը փոփոխութիւններ ընել, բայց ժողովականները ամէնը միաբերան՝ Զէնք ուզեր սկսան գոչել, ու ժամը իրիկուան 6ին ժողովքը ցրուեցաւ։

Աս ընտրութիւնը բոլոր Գերմանական ժողովուրդը շատ ուրախացուց, ամէն տեղ լուսաւորութիւն կ՚ընեն, ու ցնծութեամբ որ կը կատարեն։ Ժողովքը Յոհաննէս արքիդքսին Գերմանիայի կայսը անունը չուզեց տալ. որովհետեւ աս ժողովքը աւելի սահմանադրական է, ու ասկէ Գերմանիայի կայսերութեան պէտ չէ։ Ըսոր որ սահմանակից գործադրական իշխանութիւնը իր գործքը սկսի, գերմանական դաշնակցութեան հին ժողովքը պիտի լուծուի։

ՀՌՈՄԱՅ ՏԷՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՌՈՄ, 21 Յունիսի։ Ըմսոյս 19ին երկուշաբթի օրը՝ Ս. Քահանայապետին առաջնական նիստը բարձրանալուն տարեդարձն ըլլալով, պատգամաւորները ամէնքը միասնել շնորհաւորելու համար անոր առջեւն ելան։ Փաշհերեցը այսպէս խօսեցաւ։

"Ըմենասուրբ Հայր. Ըմէն տարեձաւն որ արեւգակը նորէն նորէն ան օրը կը ծագէ, որուն մէջ Աստուած Յաւիտենական Զեր Սրբութիւնը մեզի իբրեւ հաշտարար հրեշտակ մը խրկեց, Պետրոսի Գահը բարձրանալու համար, ան օրը աշխարհքիս ամէն ծագն ու ծայրը ամէն լեզուաւ աղօթից ու գոհութեան ձայներն կը հնչէ։ Ըսոնք Զեր որդւոցը շնորհակալութիւններն են, որոնք Երկնաւոր Հօր կ՚ընծայուին գՁեզ երկիրս պարգեւելուն համար. որոնք հաւատքին պտղոցներն են, որով կը խնդրեն որ աս շնորհքը երկար ու յաջող ըլլայ։ — Պատգամաւորաց խորհուրդը աս փայլիքներու մէջ հարկաւոր կը սեպէ ցուցնել թէ ինչպէս աս բոլոր սրտէ ու հոգւէ եղած իր նուիրեն շնորհակալութիւնը բոլոր քրիստոնէութեան ընդհանուր խնդակցութեանը հետ միացած ու կենդանացուցած է։ Աս ահա ամենուն բերնէն պէտք է որ ես Զեզի, Ըմենասուրբ Հայր, այս Հռոմեցւոց եւ անոնց դաշնակիցներ յայտնեմ, ու Զեր հայրական օրհնութիւնը մեր վրայ խնդրեմ"։ Ըսոր համաձայն Ս. Քահանայապետն ալ պատասխան տուաւ, ու իրենց յուզուցած սիրոյն վրայ իր ուրախութիւնը յայտնելէն ետքը՝ առաքելական օրհնութեամբը զիրենք արձակեց։

— Կառավարութիւնը Վիչենցայի մէջ քաղաքայնական զօրաց հետ Աւստրիացւոց դէմ պատերազմող Հռովմէական զինուորներուն, որոնք որ անձնատուր ըլլալէն ետքը հիմա Հռոմայ երկրին մէջ կը գտնուին, Հռոմայեցւոց քաղաքացի ըլլալու իրաւունքը տուաւ։ Հռոմայի լրագիրը կ՚ըսէ որ Վիչենցա առնուելու ատեն՝ միայն Հռոմայեցւոց կողմանէ 258 հոգի մեռեր ու 598 հոգի ծանր վիրաւորեր են, առանց համարելու անոնց գնդերուն կորսուածները հաշուելու։

— Հռոմէն Յունիսի 21ին գրուած նամակ մը աս լուրերը կ՚ատենէ։ Վիչենցայի առնուիլը Հռոմայեցւոց վրայ մեծ ազդեցութիւն ըրաւ. որչափ որ պաշտօնեաները կայսերականներուն յաղթութիւնը ուշացնել ծածկել, ու խոհեմ մէկէն երանականք մը ժողովրդեան յայտնելով, վերջապէս ծանր ճանապարհներուն կողմէ յանցանց ու Վիչենցայի մէջ Աւստրիացւոց բրած յաղթութիւնը առանձին տպելով հրատարակեց, որով խոռակական կողմը բանուորներ շատ արանցան ու վհատութեան մէջ ինկան։ Իսկ պաշտօնեաները հոգի տալու համար որոշեցին որ 20,000 նոր զօրք ժողովեն, ու Վենետիկի գաւառը նորէն Աւստրիացւոց ձեռքէն առնելու օգնեն։ Բայց զինուորութեան գրուող չէր գտնուեր, մինչեւ ամէն մէկ գլուխին 12 սկուտ սկսան խոստանալ, բայց ան ալ չյաջողելով՝ բռնութեամբ ուզեցին զինուորութեան առնել։ Ըսոր վրայ Ռոմանիայի գաւառներուն (Legazioni) մէջ գեղացիները ապստամբեցան, սկսան "կեցցէ Աւստրիացւոց կայսրը, կեցցէ Ռատեցկի մարաջախտը, կեցցէ ուղղափառ կրօնք, կեցցէ Պիոս թ. մահ անկրօն ազատամիտներուն, մահ իրենց ժողովքներուն" կանչել։ Ըս լուրերը մասնաւորապէս միայն շատ յայտնի մարդիկներ ալ կը հաստատեն։

ՍԱՐԴԻՆԻԱ

ԹՈՒՐԻՆ. Գուրինի դէմ ուղղուած հին նախանձը, որն որ վերջին ընտրութեան ատենները չէր մոռցած, հիմա յայտնի կը բորբոքի։ Ըսոր որ ազատութիւնը ամէն տեղ տիրեց, Ճենովացիներուն միտքը մէջ իրենց աւելի իշխանութեան ու ծովային մեծութեան ակնկալութիւնը արթնցաւ։ Ճենովա, որ ժամանակաւ Միջերկրական ծովուն թագուհին էր, հիմա Թուրինի ստորնադաս հպատակ ըլլալ չուզեր։ Ըս քաղքին շարժումը ընդհանրապէս հարսնանալ նորէն յառաջ կու գայ. բայց աս Պարոնները, կ՚ըսէ լրագրին մէկը, թէ որ այդպէս յառաջ երթալու ըլլան, Գուրինու ծովը վերջէն իրենց հետ ափերին խառը մը պիտի խաղայ, որուն որ Լոմպարդիայ ձորին ժամանակէն ի վեր մեծ սիրով կ՚ուզեն։

Աս լուրը Ճենովայի լրագրին 23ի գրոց թուականէն աւելի կը հաստատուի, որ կը ծանուցանէ թէ Կարոլոս Ըլպէրդին բանակէն քաղքին ծովային զօրաց հրամանատարին հրովարտակ մը հասեր է որ կը հրամայէ թէ նաւակին նաւատորմիղը ղրկուելի։ Աստի կը հաստատուի որ Ճենովացւոց Լոմպարդ ու Գարաբոյի փաձառականութեան շարժումները, անմիջապէս պիտի զինուորին ու նաւատորմիղն հետ պիտի միանան, նոյնպէս ուրիշ երեք հասարակ նաւ ու երկու շոգենաւ ալ Հանգչ պիտի ելլեն նոյն նաւատորմիղին մէջ խառնուելու։

— Միլան Յունիսի 20ին հասնող սուրհանդակ մը աս լուրը բերաւ որ Լոմպարտիային երեւմնիքի հետ միանալը՝ Գուրինի պատգամաւորներուն ժողովքին մէջ 7 քուէի դէմ 127 քուէով ընդունուեցաւ։ Բայց զարմանալին ան է որ նոյն պայմանին մէջ ամփոփուած են նաեւ Վենետիկի Թռատայի, Վիչենցայի, Դրեվիզոյի ու Ռովիկոյի գաւառները, որոնք որ հիմա իրօք ալ Աւստրիացւոց ձեռքն են։

ԲԵԼԳԻԿԱ

ԲՐՒՔՍԷԼ, 26 Յունիսի։ Ըյսօր կէսօրը ժամը 1ին Թագաւորը անձամբ խորհրդանոցը սովորական հանդիսութեամբ բացաւ։ Ըսոր որ Թագաւորը սրահին մէջ կը մտնէր, ժողովականները միաբերան կեցցէ կը կանչէին. ինքն ալ ասանկ սկսաւ խօսիլ։

Տեարք իմ։ — Ըրջանիկ կը համարիմ զիս, որ գործեալ ազգին երեսփոխաններուն մէջ կը գտնուիմ։ Ըոլոր Եւրոպայի հիմնական խորին յուզմունքներուն ու ցնցման մէջ՝ Բելգիա հանգիստ է, հաստատուն ու յի փառահեղութեամբ կեցած է։ Ըսոր համար կը պարտաւորիմ՝ սրտիս շնորհակալութիւն ու զգացած արդար պարծանքս հրապարակաւ յայտնելու։ Օտարազան երկիրներու քաղաքական փոփոխութիւնները՝ մեր ունեցած յարաբերութիւնները ամենեւին չփոխեցին։ Մեր Գաղղիացւոց հետ պաշտօնական յարաբերութիւնը՝ կրկին հետ բարեկամութեան ու սիրոյ վրայ հաստատուած է։ Ըմէն կողմանէ սիրոյ ու մեծարանաց նշաններ ընդունած ենք....։

ԱՄԵՐԻԿԱ

ԳԵՍԹԷՋ լրագիրը Յունիսի 25ին կը հաստատէ որ Մեքսիկացւոց ու Միացեալ նահանգներուն մէջ խաղաղութեան դաշինք գրուած է, ու կը ծանուցանէ թէ Մեքսիկացւոց ծերակոյտը Մայիսի 26ին, 5 քուէի դէմ 23 քուէով Ըմերիկացւոց հետ խաղաղութեան դաշինքը ընդուներ ու հաստատեր է։ — Միացեալ նահանգներուն գահերեցը փոխանորդ՝ Դէլլըր զօրավարը ընտրուեր է։

ՄՈԼՏԱՎԻԱ ՈՒ ՎԱԼԱՔԻԱ

ՄՈԼՏԱՎԻԱ ու Վալաքիա երկու Ըւստրիայի գործակալները, առաջին գործոց պաշտօնէէին Յունիսի 28ին նորէն պաշտօնական թուղթ մը գրելով իմացուցին որ Ռուսի զօրքին Մոլտաւիա մտնելուն բարը սուտ ելեր է, եւ մէկէն ի մէկ անհաստատելով դրուած բան մըն է եղեր. նոյնպէս բարձրագոյն Դրան գործակալին կառավարութեան գլխէն ու զօրք խրկելը չէ հաստատուած։

Պուքրէշէն Յունիսի 20ին եկած լուրերն աւելի բարդադեպ ծանօթութիւններ կու տան։ Պիտեսքոյ իշխանը նախարարներուն խնդրած սահմանադրութիւնը տուեր եւ Ռուսի հոգաբարձութենէ ազատուելուն հաւաներ է. իսկ Տիւհամէլ զօրապետ ասոր դէմ բողոքեր է։ Սահմանադրութիւնը հրատարակուած ատեն ուրիշ քանի մը բաներ ալ ուզեր են, զորոնք իշխանը չէ կրցեր կամ չէ ուզեր տալ։ Իրեն նոյնին գործոց պաշտօնեան Մանու՝ Օրշովա փախեր է, իսկ արտաքին գործոց պաշտօնեան Վիլլարա՝ Մեհատիա։ Իշխանն ալ միտքը դրեր է որ Պուքրէշէն հեռանալ, բայց նախարարներուն խնդրելովը թող չեն տուեր, ու դասերը զինքը սիրելով եւ ձեռքէն հրաժարելուն թուղթ մ՚առեր են։ Ինքը հիմա Ըուանայի մէջ աւստրիական Գործակալին քովը եկած է։ Իշխանն երթալուն պէս՝ առժամանակեայ կառավարութիւն մը դրուեր է, որուն Մաքիդոյի Մետրոպոլիտը գլուխ եղեր է։ Ըզգային պահապան ալ հաստատեր ու ազէկ զինուորուեր են։ Մերթեւս որ նախարարները նոր իշխան մը ընտրելու միտք ունին։ Խռովութիւնը թէ հոս թէ Մոլտաւիայի մէջ սկսուեցաւ։ Բայց աս ալ կը խօսուի որ Պիպեսքոյ իշխանը վերջին դիպուածներուն մէջ երկու երեսով վարուած ու Տիւհամէլ զօրավարին հետ խօսք մէկ ըրած ըլլայ, որովհետեւ Տիւհամէլը միշտ փախչելու ատենն ալ իրեն հետ էր։ Աս թէ որ Ռուսները զօրքով երկիրն մէջ մտնելու ըլլան նէ, կը կարծուի որ Անգլիա ու Գաղղիա դէմ պիտի դնեն, բայց աս ալ շատ չէ-խայ կ՚իմացուի։